

A házak építészetileg a IV. réteghez hasonlóak, de a házak belsejében megjelennek a kupolás kemenécek. Az ehhez a réteghez tartozó házak a fellegvár nyugati oldalán kerültek elő, ami a növekedésre utal. Ezért nem tudni, hogy az V. réteg végén miért rombolják le a fellegvárat teljesen. Trója IV–V. valószínűleg egy régészeti kultúra összetartozó két periódusa, amely belső-anatóliai és kelet-égekumi kapcsolatokkal rendelkezett. Az anatóliai hatást az úgynevezett vörös keresztos tálak megjelenése mutatja, míg az égekumi kapcsolatokra a minószi importok utalnak.

Trója VI.: Kr. e. 1750–1300. Trója VI. kezdetét fontos innovációk jelzik. Először is megjelenik a házasított ló. Másodsor megjelenik egy új, szürke, korongolt, jól égetett kerámia, amit a görögországi középső helladikus minúiai szürke áruval azonosítanak. Habár csak a kerámia egy kis része import, de megtalálhatók közöttük minószi, mükénéi, ciprusi és levantei darabok is. Éles kulturális törés van ugyanakkor Trója V. és Trója VI. rétegei között, amely az élet minden területén kimutatható. Mint látjuk, a görög szárazfölddel való kapcsolat a korai Trója VI.-ban jelenik meg először, és a réteg élete során egyre erőteljesebbé válik. Ebben az időszakban a város öt-hat építési fázisát lehet elkülöníteni. A legutolsó a Trója VIH. A periódus végére a fellegvár falai mintegy 2 hektáros területet zárnak körbe. A külső fal lópatkóalakban maradt meg, ami északkeletről nyugatra ível, és 5 kapu vágta át. A falak nagy méretű, faragott mészkőtömbökből épültek, vastagságuk elérte az 5 métert, magasságuk pedig a 8 métert is. Számos torony épült a falhoz. A déli kaputól burkolt és csatornázott utca vitt a fellegvárba. A falakon belül nagy, kétszintes, szabadon álló épületek voltak kőfalakkal, és mindegyik más és más elrendezést mutat. Megaron típusú épületek is megjelennek még, de itt is a pillérekkel vagy oszlopokkal alátámasztott, szabálytalan alaprajzú termek a jellemzők. A masszív falakkal épült házaknak nem voltak földszinti ablakaik, amelyek talán így védelmi funkcióval is szolgáltak a vezető családok közötti összetűzések alkalmával. Az előkelő családok által lakott házak mind az erődítményfal mentén helyezkedtek el. A fellegvár egy nagy méretű alsóvárossal volt körülvéve. A maradványait hellenisztikus és római kori épületek romjai fedik, ezért nehezen feltárható. Ezt a nagy, külső telepet egy mintegy 30 hektáros területet körbefogó, sziklába vágott védel-

mi árok vette körül. A külső település létrejötte azt sugallja, hogy a fellegvár királyi székhellyé válhatott. Magát a palotát nem találták meg: vagy azért mert a későbbi idők építkezései szétrombolták, vagy pedig azért nem, mert nem is volt. Az erőd pusztulását az összeomlott masszív falak alapján valószínűleg földrengés okozta.

Trója VIIA.: Kr. e. 1300–1180. A VIH. periódus végén leomlott falakat gyorsan újjáépítették. Számos, a fellegvárban lévő épületet újrahazsítottak. Az üres térségeket kisebb házakkal építették be. A házak mérete csökkent, ezért a tárolóedényeket a padlóba süllyesztve használták. Az újjáépített fal külső oldalához újabb tornyokat és mellvédet emeltek, de ebben az időben a falon kívül is épülnek új épületek, sőt az alsóváros területe nagyobb lett Trója VI.-hoz képest. Ha elfogadjuk, hogy Trója egy háborúban pusztult el, akkor leginkább Trója VIIA. horizontja kapcsolható össze háborús cselekményekkel. Embri maradványokat találtak a házakban és az utcákon, az északnyugati bástyákban pedig egy csontvázra bukkantak koponyasérülésekkel és törött állkapoccsal. Előkerült három bronz nyílhegy is, kettő az erődben, egy pedig a városban. Trója VIIA. pusztulását pedig esetleg a háború végén bekövetkező tűzvész okozhatta.

Trója VIIIB.: Kr. e. 1180–950. Trója VIIIB. első fázisa (VIIIB1.) valószínűleg a VIIA.-ban elpusztult település folytatása. A fellegvár külső és belső oldalán lévő házakat újjáépítik, a fellegvár falát újrahazsítják, a kerámia is hasonló, leszámítva talán azt, hogy megjelenik néhány kézzel formált „barbár áru”. Ebbe a rétegbe tartozó házakban került elő az egyetlen bizonyíték az írás használatára a késő bronzkori Trójában, ami egy bronzpecsétlő, amelyen luvi nyelven az írnok neve olvasható. A korszak kései szakaszában egy új építési technika és egy kézzel készült, bütykös kerámia jelenik meg. Mindkettőt meg lehet találni Délkelet-Európában és végig a Fekete-tenger partja mentén is. Mindez újonnan bevándorló népességre utal. A VIIIB. szakasz már egészen a vaskorig nyúlik el. Mindkét fázisa tűzben pusztul el.

Trója VIII–IX: Kr. e. 800–500. A görög kori Ilión legrégebbi házai a 8. század végére keltezhetőek. A Trója romjain létrejövő kései város lényegében egészen a római korig prosperál, míg aztán végleg elhagyják lakói az ősi település vidékét.

MISZLER TAMÁS

A vikingek újvilági kutatója:
Helge Ingstad
(1899–2001)

A norvég Helge Ingstad a világon mindenhol arról ismert, hogy régész feleségével, Anne Stinevel együtt tárták fel az észak-amerikai viking telepeket, amely területet a sagairodalom csak *Vinland*ként ismer. Helge Ingstad hosszú és igen színes életet élt: jogi doktorátussal antropológiai és régészeti kutatásokat végzett, miközben több alkalommal a norvég kormány hivatalnokaként képviselte országát a hideg, kopár északi tájakon. Számos könyvben örökítette meg kutatásait és az arktikus élet szépségeit, annak nehézségeivel együtt.

Helge Ingstad 1932-ben

Helge Marcus Ingstad 1899-ben látta meg a napvilágot az észak-trøndelagi Meråkerben. Családja 1915-ben költözött az Atlanti-óceán partján fekvő norvég nagyvárosba, Bergenbe, ahol az ifjú Ingstad a nagy múltú Bergen Katedralskoleban végezte középiskolai tanulmányait. A középiskola után jogásznak tanult, és 1922-ben szerzett jogi doktorátust, majd a katonai szolgálat után egészen 1926-ig ügyvédként praktizált, amikor is felhagyott a paragrafusok értelmezésével, és Kanadába utazva közel négy évig prémvadászként kereste kenyerét. Hazatértekor először tett tanúbizonyosságot írói vénájáról: 1931-ben jelent meg *Prémvadász-élet Észak-Kanada indiánjai között* című műve, amely antropológiai megközelítésben mutatta be a helyi indián törzsek életét.

Miután 1905-ben Norvégia függetlenné vált Svédországtól, a norvég külpolitika szándéka az volt, hogy régi területeit visszaszerezze. A kelet-grönlandi Myggbuktában 1922 óta működött egy rádió- és meteorológiai állomás, ahol 1931. június 27-én Hallvard Devold négy társával kitzúta a norvég zászlót, és a területet a király nevében a norvég korona részének

A norvég korona az 1930-as évek elején nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy Kelet-Grönlandot – Grönland a dán korona része – az országhoz csatolják. Norvégia jogalapja erre természetesen megvolt, hiszen a középkorban norvég és izlandi származású telepesek is éltek a szigeten, egészen a 14. századig, amikor is a sziget elnéptelenedett. Dánia fennhatósága alá Grönland Izlanddal és a Feröer szigetekkel együtt később úgy került, mint a norvég dominium része. A napóleoni háborúkat Északon lezáró 1814-es kielői béke értelmében azonban az észak-atlanti szigetek továbbra is Dánia részei maradtak, nem kerültek Norvégiával együtt Svédországhoz.

Terepen

nyilvánította, majd Vörös Erik után Eirik Raudes Landnak nevezte el. Maga az okkupáció bejelentése egy magánakció volt, azonban a norvég kormány kiállt mellette, és 1932-ben a Kanadából hazatérő Helge Ingstadot nevezték ki a terület helytartójává. Ingstadra jogi végzettsége és sarkkörtapasztalatai miatt esett a kormány választása. Hivatalát 1933-ig töltötte be, amikor is a hágai Nemzetközi Bíróság kimondta, hogy Grönland egésze Dániáé, Norvégia tehát nem tarthat rá igényt. Helge Ingstad a szigeten töltött időszokról 1935-ben újabb könyvet jelentetett meg, *Keletrre a nagy gleccsertől* címmel.

A grönlandi megbízatás végeztével a norvég kormány azonnal Svalbardra (a Spitzbergákra) nevezte ki helytartónak, hivatalát 1933 és 1935 között töltötte be az északi szigeteken. Az itteni tartózkodása során kezdett dolgozni *Ország a hideg partokkal* című művén, amely viszont csak 1948-ban látott napvilágot. A svalbardi hivatal időszaka alatt kezdett el elmélyülten foglalkozni a korai norvég történelemmel, s alaposan tanulmányozni a sagairódművet. Gondolkodásának fókuszába a következő tíz évben elsősorban a vikingek nyugati utazásai kerültek. Párhuzamosan a vikingek észak-atlanti utazásaival, továbbra is intenzíven foglalkozott az észak-amerikai indiánok életével. A Spitzbergák után 1936–38-ban a Sierra Madre hegyei közé vonult, ahol az apacs indiánok életét kutatta. A második világháború idején, a német megszállás után a Vöröskereszt szolgálatába állt, és Észak-Norvégiában tevékenykedett a nemzetközi szervezet kötelességében. 1941-ben vette feleségül a nála 19 évvel fiatalabb régészt, Anne Stine Moe-t (1918–1997).

Grönlandi emlékhelye

A háború után rövid ideig, 1947-ben újra Svalbardra küldték helyettesíteni az ottani helytartót, ahol már érezhető módon szembesült a hidegháború kezdeti feszültségeivel.

Helge Ingstad már a harmincas években felfigyelt a svéd nyelvész, Sven Söderberg elméletére, miszerint a *Vinland* elnevezésben a 'vin' szócska az óészaki füves területre utal. Ingstad e teória mentén azt feltételezte, hogy a vikingek által alapított *Vinland* északabbra helyezkedhet el, megegyezve azzal a leírással, amit Brémai Ádám ad a *Hamburgi egyháztörténetében*, miszerint *Vinland* egy ködös és jeges terület.

1951-ben adta ki nagyszerű munkáját, a *Nu-namiut. Alaszka eszkimói között* című művét. Feleségével 1953-ban Grönlandra utazott, hogy az ottani viking telepeket kutassa. Míg felesége a ré-

Az idős Helge Ingstad

Svalbard azért is volt jelentős a hidegháború során, mert a szigeteken mind norvég, mind pedig orosz települések is léteztek. A szovjet állam nemzetközi szerződés értelmében szénbányákat üzemeltetett itt. Egy feljegyzésében Helge Ingstad arról a tényről is beszámol, hogy a norvég és a brit titkosszolgálat megpróbálta beszerezni, hogy a helyi szovjet-orosz lakosság ellen kémkedjen.

Leghíresebb kötetének magyar kiadása

Feleségével közös szobra az oslói hajómúzeum előtt

gészeti munkákat végezte, addig Helge Ingstadot elsősorban az érdekelte, hogy az egyes telepek milyen kapcsolatban vannak a sagákban leírtakkal. Ennek kapcsán adta ki 1959-ben az *Ország a Sarkcsillag alatt. Grönland északi telepei* című könyvét, amelyben a grönlandi ásatásokról számol be.

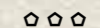
Helge Ingstad és felesége módszertana azért volt rendkívüli, mivel a 20. század elejétől a sagakutatás teljesen elvetette azt, hogy a sagák bármilyen valós, történelmileg hiteles tartalommal bírnának, azokat elsősorban irodalmi értékeik miatt kutatták és tartották fontosnak.

1960-ban Helge Ingstad szisztematikusan kezdte el kutatni a kelet-kanadai partokat, s olyan helyszíneket keresett, amelyek megegyeztek a sagákban leírtakkal. Grönland irányából Új-Fundland északi partjainál találta meg a feltételezett viking telepeket. 1961 és 1968 között nyolc ásatást végeztek a L'Anse aux Meadowsként ismert területen, ahol a ¹⁴C-es vizsgálatok szerint 1000 körülire datálható leleteket találtak, amelyek nagymértékben hasonlítottak a grönlandi leletekhez. A tőzegtől épített hosszúházak maradványai mellett találtak tipikus, a korabeli norvég–izlandi kultúrához köthető tárgyakat is. A tudományos élet vitatta eleinte a leletek valóságát, de később amerikai régészek is csatlakoztak az ásatásokhoz, így 1963-ban már az Amerikai Természettudományi Múzeum munkatársai is részt vettek a kutatásokban.

A leletek meghozták Helge Ingstadnak és feleségének a világhírt, Helge Ingstad pedig számos egyetem díszdoktora lett annak köszönhetően, hogy kimutatta a Kolumbusz előtti európai jelenlétet az amerikai kontinensen. A *Time* magazin szerint a 20. század egyik legfontosabb történése volt a viking telepek feltárása. A *vinlandi* ásatási munkálatokról adta ki a *Vesterveg til Viland* című művét, s a kutatások jelentőségét mutatja, hogy nem sokkal a norvég kiadást követően magyar nyelven is megjelent 1972-ben *Vikingek az Újvilágban* címmel.

Helge Ingstad korának nagy északi kutatói és felfedezői, Fritjof Nansen és Roald Amundsen közé emelkedik. Kutatói, felfedezői és hivatalnok munkája mellett elismert író volt hazájában, aki tudományos munkáit magas irodalmi nívóval párosítva jelentette meg. 2001. január 25-én halt meg Oslóban, feleségével közös szobrát a viking hajókat bemutató múzeum előtt két hónappal korábban avatták fel.

L'Anse aux Meadows

